

Ανάμεσα στο τερατώδες και το παράλογο

Σάββας Στρούμπος
15 Ιουνίου, 2026

Ο σκηνοθέτης Σάββας Στρούμπος γράφει για την «Ιφιγένεια εν Αυλίδι» του Ευριπίδη, το τερατώδες, την ύβρη, τον πόλεμο και τα ανοιχτά ερωτήματα της αρχαίας τραγωδίας.

Σκέψεις πάνω στην “Ιφιγένεια η εν Αυλίδι” και την Αρχαία Τραγωδία σήμερα

Στην Αρχαία Τραγωδία μελετώ το τερατώδες μέσα στον άνθρωπο, το άμετρο, την πηγή από όπου αποκαλύπτεται η ύβρις, το σημείο όπου ο άνθρωπος διαρρηγνύει τα ανθρώπινα μέτρα και κινείται μετέωρος και ξεριζωμένος, εκτός ορίων και εκτός εαυτού, με άλλα λόγια, εκστατικός. Πιστεύω ότι το τραγικό υλικό δεν μας δίνει θετικά προτάγματα, ότι δεν υπάρχει η συνήθης δραματική σύγκρουση μεταξύ καλού και κακού· τα πρόσωπα, οι τραγικοί (αντί) ήρωες και (αντί) ηρωίδες, δεν συνιστούν πρότυπα προς μίμηση, αλλά άλυτα προβλήματα για τον εαυτό τους, την πόλη και τους πολίτες. Πρόκειται για άτομα μπλεγμένα σε χιλιάδες δίχτυα αντιφάσεων, χωρίς ίχνος σωφροσύνης, χωρίς καμία επίγνωση του μέτρου. Γι’ αυτό ο Τερζόπουλος κωδικοποιημένα και συμβολικά λέει: “τραγωδία ίσον τρέλα – τρέλα ίσον τραγωδία”.

Από την άποψη αυτή, η πολιτική διάσταση της τραγωδίας εκκινεί από την οντολογία του αρνητικού. Προϋποθέτει την ενεργοποίηση της κριτικής στάσης των θεατών, αλλά και της δημιουργικής φαντασίας τους. Τα ζητήματα που τίθενται στα τραγικά κείμενα δεν κλείνουν ποτέ, παραμένουν ανοιχτά στον ίδιο τους τον πυρήνα, χωρίς να επιδέχονται οριστικών απαντήσεων. Το μέτρο και τη σωφροσύνη μπορούν να τα αναζητήσουν οι θεατές – ενεργοί πολίτες με τη δική τους πρωτοβουλία στην κοινωνική και ατομική τους ζωή εκτός θεάτρου. Και πάλι, όμως, η εύρεση του μέτρου δεν είναι μια στατική διαδικασία, ούτε μια διδασκαλία

που μας έρχεται από έξω, από κάποια ιερό βιβλίο ή δόγμα, για να καθησυχαστούμε και να νιώσουμε ασφαλείς.

Αντιθέτως, πρόκειται για μια τραγική διαδικασία, αφού ο άνθρωπος βρίσκεται ανά πάσα στιγμή μετέωρος, ένας τραγικός σχοινοβάτης μεταξύ μέτρου και άμετρου, ύβρεως και σωφροσύνης, τρέλας και λόγου. Στην Αρχαία Τραγωδία τίθεται αναπόφευκτα το ζήτημα της ανθρώπινης ελευθερίας. Ο άνθρωπος θα είναι είτε ελεύθερος, αναζητώντας διαρκώς το μέτρο μέσα από μια διαρκή οντολογική κριτική ή θα είναι ευτυχής και ήρεμος, αδιάφορος για το βάρος της γήινης ύπαρξής του.

Υπό αυτό το πρίσμα, τι είναι για μας η τραγωδία του Ευριπίδη “Ιφιγένεια η εν Αυλίδι”; Εδώ ο Ευριπίδης είναι αμείλικτος και ωμός, σαρκάζει και απομυθοποιεί βασιλιάδες, ήρωες, θεούς και προφήτες, καταρρίπτει ιδεώδη που θεμελίωσαν τον κόσμο του που βρίσκεται υπό κατάρρευση. Τι είναι η πατρίδα; Τι είναι ο ηρωισμός και η θυσία; Αλλά και τι είναι το πεπρωμένο; Οι χρησμοί; Οι θεϊκές βουλές; Όλα αυτά ανατρέπονται στην εν λόγω τραγωδία μέσα από τη βουλιμία για πόλεμο, χρήμα και εξουσία που χαρακτηρίζει τα βασικά πρόσωπα. Οι ήρωες της επικής περιόδου Αγαμέμνονας, Μενέλαος, Αχιλλέας δεν είναι παρά σπασμένα ανθρωπάκια, σαφώς κατώτερα των περιστάσεων, δεν διαθέτουν κανένα ηθικό ανάστημα, δεν μπορούν να παραμείνουν συνεπείς σε καμία απόφαση. Η βουλιμία για πόλεμο και εξουσία καθορίζει τελικά τις αποφάσεις τους.

Ο Ευριπίδης “ρίχνει” τον μύθο μέσα στην ιστορία. Δεν υπάρχει πεπρωμένο, δεν είναι οι θεοί που ορίζουν τις πράξεις των ανθρώπων. Οι ίδιοι οι άνθρωποι είναι υπεύθυνοι για τις πράξεις τους, αυτοί διαμορφώνουν το πεπρωμένο τους και είναι οι δημιουργοί των όρων της ζωής τους μέσα σε συγκεκριμένες κάθε φορά συνθήκες. Με την έννοια αυτή ο άνθρωπος είναι δημιουργός, όχι μόνο των θαυμάτων του πολιτισμού, αλλά και κάθε έννοιας και μορφής βαρβαρότητας, όπως οι ιμπεριαλιστικοί και γενοκτονικοί πόλεμοι. Και τι άλλο είναι ο Τρωικός πόλεμος με τα σημερινά δεδομένα; Και η ανθρωπότητα έβγαλε κάποιο συμπέρασμα έκτοτε ή παραδέρνει τυφλή μέσα σε ωκεανούς αίματος στα ατελείωτα πεδία των μαχών;

Στην τραγωδία του Ευριπίδη η Κλυταιμίστρα είναι η βιασμένη γυναίκα, που δέχεται τον βιαστή της, τον Αγαμέμνονα, φονιά του πρώτου συζύγου και του πρώτου παιδιού της για άντρα της, για να πάρει κι αυτή μέρος στη νομή της εξουσίας. Ωσπου βρίσκεται αντιμέτωπη με την ίδια της την πράξη, βλέποντας την κόρη της Ιφιγένεια έτοιμη να θυσιαστεί από το χέρι του ίδιου της του πατέρα, για να ξεκινήσει η εκστρατεία προς την Τροία... Ο χορός αποτελείται από γυναίκες της Αυλίδας που έρχονται να θαυμάσουν τους “γενναίους” πολεμιστές. Ξεκινούν από την ηδονή για τους πολέμαρχους και προοδευτικά γίνονται αυτόπτες μάρτυρες των όσων

διαμείβονται μεταξύ των ηγετών του στρατού και των υπόλοιπων προσώπων σχετικά με το ζήτημα της θυσίας της Ιφιγένειας. Βρίσκονται διαρκώς μετέωρες μεταξύ της βουλιμίας για πόλεμο και του τρόμου απέναντι στο τι πραγματικά σημαίνει το βίωμα και η τρέλα του πολέμου.

Το μέγα αίνιγμα είναι η Ιφιγένεια. Έρχεται στο στρατόπεδο κατόπιν απαίτησης του πατέρα της, υποτίθεται για να παντρευτεί τον Αχιλλέα. Δεν είναι παρά μια άθλια παγίδα. Σύντομα μαθαίνει την αλήθεια. Ικετεύει για τη ζωή της. Ο Αγαμέμνονας δεν μετακινείται. Έπειτα θρηνεί για τη ζωή της, αντικρίζοντας τον θάνατο. Ως εδώ έχουμε ένα δραματικό πρόσωπο που δεν θέλει να θυσιαστεί άδικα για έναν παράλογο πόλεμο. Πότε η Ιφιγένεια γίνεται τραγικό πρόσωπο; Ακριβώς τη στιγμή της μεταστροφής της, εκεί που ξαφνικά υιοθετεί πλήρως τις απόψεις του πατέρα της και πιστεύει ότι εφόσον θυσιαστεί, η πατρίδα της θα ελευθερωθεί. Η μεταστροφή της δεν είναι το αποτέλεσμα ενός έλλογου στοχασμού, αλλά γέννημα μιας εσωτερικής ρωγμής απέναντι στο ριζικά παράλογο, μια απέλπιδα προσπάθεια αιτιολόγησης του απολύτως α-νόητου. Θα μείνει ακλόνητη στη θέση της, θυμίζοντας την κλασική απολυτότητα των τραγικών προσώπων, μονάχα που τα θεμέλια της στάσης της έχουν υποσκαφθεί από τον απόλυτο παραλογισμό της εθελουσίας. Πεθαίνει για το τίποτα.

Για μας τα ερωτήματα τίθενται με τρόπο αμείλικτο και αγωνιώδη και αφορούν τη ζωή μας σήμερα, εδώ και τώρα: Τι είναι ένας κόσμος που δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς την παιδοκτονία; Πόσες Ιφιγένειες θα χρειαστεί να θυσιαστούν, με ή χωρίς το στοιχείο της εθελουσίας, ώστε η χειμαζόμενη ανθρωπότητα να πάψει να βλέπει τον εαυτό της στον σπασμένο καθρέφτη των αιματηρών πεδίων των μαχών;